ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੬੩ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੨੯]

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਈ ॥ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਕਰੇ ਸਭੁ ਕੋਈ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ॥੧॥ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਨਾਵੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੋ ਜਸੁ ਤੇਰਾ ਗਾਵੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੂੰ ਭਾਰੋ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ਸੰਤਾਂ ਭਰਵਾਸਾ ਤੇਰਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥ ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਛਾਈ ॥੨॥੨੨॥੮੬॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੂਪ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਸਦੀ ਰਹਿਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੀ ਉਸਦੇ ਜਸ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਸ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਨ-ਤਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਉਤੇ ਸੰਤ ਜਨ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਲਾਹਨਤਾਂ ਰੂਪੀ ਸੁਆਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭਾਵ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਈ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਰਹਾਉ ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ।

ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਨਾਵੈ ॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਵੈ=ਨਾਮ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨੁ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈ=ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸਿਫਤਾਂ, ਨਾਮ ਦੇ ਗੁਣ, ਨਾਮੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾ ਲੱਗ ਸਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅੱਗੇ ਬੁੱਧੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਬਲ ਹਾਰ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਬਲਿ+ਹਾਰ=ਬਲਿਹਾਰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਕੁਰਬਾਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਨਾਮ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਰਬਾਨ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਲੈਨਿ ਜੋ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਤਿਨਾ ਕੈ ਹੰਉ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨੈ ਜਾਉ।** [ਤਿਲੰਗ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੭੨੨]

੨. ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਾਚੇ ਨਾਵੈ ॥ [ਵਡਹੰਸ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੫੬੭]

੩. ਹੰਉ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ਸਾਚੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ॥ [ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੬੬੬]

੪. ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਪਰ ॥ [ਸਵਈਏ ਮਃ ੪ ਕੇ ਅੰਗ ੧੩੯੮]

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ? ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :—

ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੋ ਜਸੁ ਤੇਰਾ ਗਾਵੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਜਿਸਦੇ ਉਤੇ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈਂ ਵਾ : ਜਿਸਦੇ ਤੂੰ ਅਉਗਣ ਬਖਸ਼ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸੋ=ਉਹ ਹੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦਾ ਜਸੁ=ਸੋਭਾ-ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕੋਈ ਉਸਦੇ ਜਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦਾ। ਜਸ ਕਰਨਾ ਭੀ ਉਸਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ :—

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **੧. ਆਪਿ ਜਪਾਏ ਜਪੈ ਸੋ ਨਾਉ ॥ ਆਪਿ ਗਾਵਾਏ ਸੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਉ ॥**
[ਗਉੜੀ : ੫, ਅੰਗ ੨੭੧]

੨. ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਪੀਐ ਨਾਉ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਤੁਮਰੇ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥
[ਭੈਰਉ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੧੪੪]

੩. ਤੁਮ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕ ਧਿਆਇ ਧਿਆਇ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਨਮਸਕਾਰੇ ॥
[ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੩੭੯]

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਜਗਿਆਸੂ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਇਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨ-ਤਨ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਈ ॥

ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਭਾਵ ਮੁਖ ਵਿਚ ਵਸਿਆ, ਇਹ ਨਾਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ, ਪਰਾ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ [ਜੋ ਤਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ] ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਵਾ : ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਤਨ ਦੇ ਰੋਮ ਜੀਭਾ ਬਣ ਗਏ। ਇਉਂ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਯਥਾ— **ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿਆ ॥** [ਗੂਜਰੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੦]

ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਦੇ ਮਹਿ=ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਿਆ=ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਕੂੰਜ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਤੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆਏ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਹੁਣ ਸਿਮਰਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਬੀਚਾਰ :—ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਬਲਕਿ ਕਲਪਨਾ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਫੁੱਲ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਫੁੱਲ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜੋ ਕਲਪਨਾ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸੰਕਲਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਸਹੀ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਕਿ ਉਦਾਰਹਣ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣੀ ਸਮਝੋ ਜਲ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿੱਛੜੇ ਹੋਏ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ, ਕੂੰਜ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਉਪਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸੇ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਲਈਏ, ਜਿਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਾਰਨ ? ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਜਾਗ੍ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਉਸਨੂੰ ਨਾਮ ਸਬੰਧੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਦਿਆਂ ਭੀ ਨਾਮ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਕਾਰਨ ? ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਜਾਗੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਜਾਗੇਗੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚੱਲ ਪਵੇਗਾ। ਹਰ ਵਸਤੂ ਅਧਿਕਾਰੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ; ਜੋ ਜਿਸ ਵਸਤੂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਉਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸਫਲਾ ਹੋਣਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸੋ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਨ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਘਟਨਾ ਜਿਸਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੁਰਾਰਜੀ ਡਿਸਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਦਾ ਸੀ। ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਹੀ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਸਤਕ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆ। ਕੁਝ ਪੰਥ ਦੇ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਘਟੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਡਿਸਾਈ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਮੁੜਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ ਦੇਗ ਦੇਣ ਲਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇੜੇ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਇਹ ਬੰਦਾ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਦੇਗ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਦੇਗ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਮਲ ਦਿਓ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ; ਭਾਵ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨ-ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਉਸਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ ਉਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨਾਮ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਕਿਰਿਆ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਨਾਮ, ਮਨ ਤੋਂ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਰੂਪ ਹੋ ਕਰਕੇ ਵਸਿਆ ਉਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਜਿਸਮ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੋਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਈ ਹੈ। ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸਟੇਜਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ—ਬੈਖਰੀ, ਮਧਮਾ, ਪਸੰਤੀ, ਪਰ੍ਾ। ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਸਟੇਜ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੈਖਰੀ ਮਧਮਾ ਪਸੰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਦੋਂ ਜਾਪ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਸਟੇਜ ਰੋਮਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਹੈ। ੧. ਬੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰੋਤਾ ਉਸਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝ ਸਕੇ ਇਸ ਦਾ ਵਾਸਾ ਮੁਖ ਵਿਚ ਹੈ। ੨. ਦੂਸਰੀ ਮਧਮਾ ਇਸਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕੰਠ ਵਿਚ ਹੈ; ਸਰੋਤਾ ਇਸ ਜਾਪ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ੩. ਹਿਰਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜਾਪ ਦਾ ਚੱਲਣਾ; ਇਸਨੂੰ ਪਸੰਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪. ਜਾਪ ਦਾ ਧੁਨ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਚੱਲ ਪੈਣਾ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ ਦਾ ਵਸਣਾ ਤੇ ਉਜੜਨਾ ਦੋ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਵਾ: ਵਸਤੂ ਦਾ ਵਸਣਾ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾ ਵਸਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਸੁਖੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਰੋਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਸੁਆਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸਦੇ ਵਸਣ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਜੇ ਹੈ ਤਾਂ ਵਸਣਾ ਇਕ ਮੁਸੀਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੇ ਹੁਣ ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਵਸਣ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਜਗਿਆਸੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਹੈ।

ਨਾਮ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾ ਸਕਦੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਆਪਾ ਭਾਵ ਗੁਵਾਉਣ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅੰਧੇਰਾ ਤੇ ਚਾਨਣ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਉਮੈ ਤੇ ਨਾਮ ਵੀ ਇਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸ ਸਕਦੇ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਆਉਣ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਵਾ: ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਉਹ ਸੁਨਿਹਰੀ ਪੰਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਦੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਨੂੰ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਗਿਆ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਮਰਾਟ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕਾਜੀ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹਨ? ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਭਾਈ ਮਤੀਦਾਸ ਦਾ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸੀ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੋ ਫਾੜੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਅਰਧੋ ਅਰਧ ਚਿਰਾਇ ਸੁ ਡਾਰਾ॥ ਪਰਯੋ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਦੋ ਫਾਰਾ॥**
ਦੋਨਹੁ ਤਨ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਪਢੈ॥ ਹੇਰਤਿ ਸਭ ਕੇ ਅਚਰਜ ਬਢੈ॥
[ਰਾਸਿ ੧੨ ਅੰਸੂ ੪੫ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ]

ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੋ ਫਾੜੇ ਹੋਇਆਂ ਦੋਹਾਂ ਫਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਇਕ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾਮ ਦਾ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਵਿਚ ਵਸਣਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਮਨ-ਤਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਭ ਕੋਈ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੈ ਜੈ ਕਾਰੁ ਕਰੈ ਸਭੁ ਕੋਈ॥

ਐਸੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਸਭ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੈਕਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜੈ ਦੇ ਅਰਥ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੈ ਦਾ ਅਰਥ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਦਾ ਮਨ-ਤਨ ਵਿਚ ਵਸਣਾ ਤੇ ਲੋਕ-ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ॥੧॥

ਇਹ ਸਭ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ=ਸੋਭਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਵਾ: ਨਾਮ ਦੀ ਕੀਮਤਿ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਨਾਮ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਮੋਲਕ ਹਨ।

ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੁ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਨਾਵੈ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸਿ ਲੈਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੋ ਜਸੁ ਤੇਰਾ ਗਾਵੈ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਨੋਟ—ਇਹਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ।

ਹੁਣ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਆਪਣੇ ਸੁਆਮੀ ਮਾਲਕ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਤੂੰ ਭਾਰੋ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ॥ ਸੰਤਾਂ ਭਰਵਾਸਾ ਤੇਰਾ॥

ਤੂੰ ਭਾਰੋ=ਵੱਡਾ ਵਾ: ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪ ਸੁਆਮੀ=ਮਾਲਕ ਹੈਂ। ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤੇਰਾ ਹੀ ਭਰਵਾਸਾ=ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਵਾ; ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਤੇਰੇ ਭਰੋਸੇ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ=ਮਾਲਕ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਬਰਕਤ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨਿੰਦਕ ਸਨ।

ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਛਾਈ॥੨॥੨੨॥੮੬॥

ਤੁਹਾਡੀ ਰਹਿਮਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿੰਦਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪਰਤੱਖ ਛਾਈ=ਖੇਹ ਪਈ ਵਾ: ਪ੍ਰਲੋਕ ਜਾਂ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਲਾਹਨਤਾਂ ਰੂਪ ਛਾਈ=ਸੁਆਹ ਪਈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੬੪ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੩੦]

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥ ਪਾਛੇ ਆਨਦੁ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤਾ ॥ ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ॥ ਫਿਰਿ ਡੋਲਤ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀ ॥੧॥ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ ਹਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਦਇਆਲਾ ॥ ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥ ਅਚਰਜੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਨਿਤ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥੨॥੨੩॥੮੭॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗਣੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੬੩੦ ਅੰਗ 'ਤੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਢੰਗ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਬੱਝ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ 'ਤੇ ਮਨ ਮੰਨਣ ਦਾ ਫਲ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ, ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਐਸੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਆਲੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਬੜੀਆਂ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਐਸੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਿਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਵੀ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥ ਪਾਛੇ ਆਨਦੁ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਤਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ=ਮਿੱਤਰ-ਜਗਿਆਸੂ ਸਿੱਖ! ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਦੇਸ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਤਨੇ ਆਦਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਿਛਲਿਆਂ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿੱਠੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ! ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਦਰਸਾ ਕੇ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਦਰਸਾਇਆ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਤ [ਕੌਮ] ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ੰਜ਼ੀਰਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਰਸਾਈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਰੂਪ ਦੱਸ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਪਰ ਧੰਨ ਹਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਿਆਨੀ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨੀ, ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਮੂਰਖ, ਰਾਖਸ਼ ਤੋਂ ਰਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਲਾ ਸਿਖਾਈ ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਮੀਤਾ=ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ! ਅਗਰ ਤੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣ। ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਆਗੈ ਸੁਖੁ"=ਅੱਗੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਨਿੱਤ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਪਾਛੈ-ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬੰਦਗੀ ਰੂਪ ਸੁਖ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ।

ਯਥਾ— **੧. ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾਈ ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥**

[ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੩੮੮]

੨. ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਮੁਖ ਊਜਲ ਜਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਵਡਭਾਗੀ ਪਾਈਐ ॥

[ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੧੦]

੩. ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਮੁਖ ਊਜਲ ਮਿਟਿ ਗਏ ਆਵਣ ਜਾਣੇ ॥ [ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੧੪]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

੪. ਹਰਿ ਪੂੰਜੀ ਸੰਚਿ ਕਰਹੁ ਬਿਉਹਾਰੁ॥ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਦਰਗਹ ਜੈਕਾਰੁ॥

[ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੨੮੯]

ਪਰਮੇਸੁਰਿ ਬਣਤ ਬਣਾਈ॥ ਫਿਰਿ ਡੋਲਤ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀ॥੧॥

ਪਰਮ ਈਸਵਰ ਭਾਵ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਿਸਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਣਤ ਬਣਾਈ ਹੈ ਹੁਣ ਜਗਿਆਸੂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਭਾਵ ਪ੍ਰਪੱਕ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਫਿਰਿ=ਮੁੜਕੇ ਭਾਵ ਦੁਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾ: ਆਪਣੇ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਕਤਹੂ=ਕਦੇ ਵੀ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਡੋਲਣਾ ਕੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਧੂਰਾਪਨ, ਊਣਾਪਨ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਡੋਲਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਖਾਲੀ ਘੜਾ ਅਥਵਾ ਅੱਧਾ ਖਾਲੀ ਡੋਲਦਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਲਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

ਯਥਾ— **ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਛੂਛਾ ਘਟੁ ਬੋਲੈ॥ ਭਰਿਆ ਹੋਇ ਸੁ ਕਬਹੁ ਨ ਡੋਲੈ॥**

[ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੮੭੦]

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਊਣਾ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਡੋਲਦਾ ਤੇ ਜੁਬਾਨ ਕਰਕੇ ਇਤਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਹਿਰਦਾ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚ ਡੋਲਣ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ, ਭਾਵੇਂ ਖੂਨੀ ਦੀਵਾਰਾਂ ਹੋਣ ਪਰ ਫਿਰਿ ਡੋਲਤ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀ=ਫਿਰ ਕਦੀ ਵੀ ਉਹ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥

ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬ=ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ

ਹਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਜਾਨਿਆ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

ਉਸਨੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਸਰਬ=ਸਾਰੇ ਨਿਰੰਤਰਿ=ਅੰਤਰੇ ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਾਨਿਆ=ਜਾਣ ਲਿਆ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਉਹੀ ਕੁਝ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੇ; ਉਹ ਕੁਝ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੁਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਕੁਝ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੇ। ਜਦੋਂ ਦੇਖਣਾ, ਸੁਨਣਾ, ਜਾਣਾ, ਮੰਨਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਇਸਦਾ ਦੇਖਣਾ, ਸੁਨਣਾ, ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਵੀ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਭਾਵ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਪੁਜੀ ਸਹਿਬ ਵਿਚ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੰਨਣ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਯਥਾ— **੧. ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਤਉ ਹਰਿ ਜਾਨਿਆ॥**

[ਸੋਰਠਿ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੬੫੬]

੨. ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਹੈ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥ ਜਨ ਨਾਮੈ ਤਤੁ ਪਛਾਨਿਆ॥

[ਸੋਰਠਿ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ, ਅੰਗ ੬੫੭]

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਨਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ:

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸਾਖੀ—

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਨਿਆ ਵਾਲੀ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ? ਉਸਦਾ ਮਨ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਘੋਰ ਜੁੱਧ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਣ ਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲ ਸੂਰਮੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਣ ਲਗਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੋਪੜ ਦਾ ਇਕ ਪਠਾਣ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਲਿਆਵਾਂਗਾ। ਇਤਨੀ ਨਫਰਤ ਵਾਲਾ ਇਹ ਹੰਕਾਰੀ ਇਕ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੱਟੜ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਪਾਣੀ-ਪਾਣੀ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਆ ਗਏ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਬਿਗਾਨਾ ਸੀ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਪਠਾਣ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਪਠਾਣ ਨੇ ਸਿੱਖ ਚਿਹਰਾ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚਰਮ ਪਾਤਰ ਕੋਲ ਹੈ। ਘਗਿਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜੀਅ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ "ਪਾਣੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਪੀਉ।" ਪਰ ਪਠਾਣ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਸਿੱਖਾ! ਬਾਹਵਾਂ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੀਆ ਹਨ; ਹੱਥ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ; ਮੈਂ ਆਪ ਉਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀ ਸਕਦਾ।" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।" ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੋਡੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਹੱਥ ਦੀ ਚੂਲੀ ਬਣਾ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਈ, ਇਕ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਸੁਰਤ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਸੋਚਿਆ 'ਵਾਹ ਖੁਦਾ! ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਭੀ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਸਿੱਖ! ਇਹ ਕੈਸੇ ਇਨਸਾਨ ਹਨ! ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੜਨ ਵਿਚ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲੜਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਾਂ। ਪਠਾਣ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ "ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਇਆ।" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਨਹੀਂ! ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਬਚਾਇਆ, ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।" ਪਠਾਣ ਸੋਚਦਾ ਹੈ "ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾਲੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ!" ਇਸਨੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ ਤੇ ਮਰ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਕਮਾ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ। ਇਧਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਤੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ! ਇਹ ਸਿੱਖ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ "ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਆਪ ਤਾਂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੋ! ਆਪ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦੇ ਦੇਵੋ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਤੁਹਾਡੇ ਮੁਖੋਂ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿਵਾਉਣਾ ਹੈ! ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਇਆ" ਸਿੱਖਾਂ ਰੌਲ੍ਹਾ ਪਾਇਆ, "ਜੀ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ "ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ, ਫਿਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ?" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ " ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ।" ਸਿੱਖ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਕਿਤਨਾ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ "ਪੁੱਛੋ ਮੱਛਕ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ।" ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਚਰਮ ਪਾਤਰ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਹੈ ?" ਕਹਿੰਦਾ "ਜੀ ਪਾਣੀ ਲਈ।" ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਂਦਾ ਹੈਂ ? "ਹਾਂ ਜੀ!" ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, "ਸਿੱਖਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ ?" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ। "ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਿਧਰ ਭੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਤੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਭੀ ਤੇਰੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਤੂੰ ਤੁਰਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ?" ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਲ੍ਹਮ ਪੱਟੀ ਭੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰ; ਤੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਇਕ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ ਜੋ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸਿੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਸੱਚਾ ਸਿਦਕੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਚੌਥੇ ਪਦ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਕਿਉਂ ? ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਮਨ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸਭ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਦਇਆਲਾ ॥

ਹੇ ਦਇਆ ਦੇ ਘਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਇਹ ਜੀਵ ਸਭ ਤੇਰੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਦਇਆਲ ਹੋਏ ਸਭ ਜੀਅ ਜੰਤ੍ਰ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥**

[ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੯੫੭]

੨. ਦਇਆਲ ਸਦਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਨੀਚ ਥਾਪਣਹਾਰਿਆ ॥

[ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੯੧]

ਅਪਨੇ ਭਗਤ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ=ਤਾਈਂ ਪਾਲਾ=ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਭਗਤਾ ਕੀ ਸਾਰ ਕਰਹਿ ਆਪਿ ਰਾਖਹਿ ਜੋ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਭਾਣੇ ॥** [ਸੋਰਠਿ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੬੦੧]

ਅਚਰਜੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ=ਸੋਭਾ ਅਚਰਜੁ=ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— **੧. ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ਅਚਰਜ ਰੂਪੁ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ ॥**

[ਮਾਰੂ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੦੮੬]

੨. ਅਚਰਜੁ ਕੀਆ ਕਰਨੈਹਾਰੈ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਵਡਿਆਈ ॥ [ਧਨਾਸਰੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੬੭੮]

ਨਿਤ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ ॥੨॥੨੩॥੮੭॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਤ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਕੇ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕਿ ਧਿਆਤਾ ਧਿਆਨ ਧੇਯ ਦੀ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਛੇਦ ਕੇ ਧੇਯ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ।.

ਯਥਾ— **੧. ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਰਹੁ ਦਾਤਿ ॥**
ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਜਪੀ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥ [ਸੂਹੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੭੪੦]

੨. ਗੁਣ ਗਾਵਾ ਨਿਤ ਨਿਤ ਸਦ ਹਰਿ ਕੇ ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿ ਤੇਰਾ ॥

[ਵਡਹੰਸ ਮਃ ੪, ਅੰਗ ੫੬੨]

੩. ਨਿਤ ਜਪੀਐ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨਾਉ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਦਾ ॥ [ਵਾਰ ਗੂਜਰੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੫੧੮]

ਵਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੬੫ [ਆਦਿ ਅੰਗ ੬੩੧]

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੯ ॥ ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਰਹੀ ॥ ਨਾ ਹਰਿ ਭਜੇ ਨ ਤੀਰਥ ਸੇਵੇ ਚੋਟੀ ਕਾਲਿ ਗਹੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦਾਰਾ ਮੀਤ ਪੂਤ ਰਥ ਸੰਪਤਿ ਧਨ ਪੂਰਨ ਸਭ ਮਹੀ ॥ ਅਵਰ ਸਗਲ ਮਿਥਿਆ ਏ ਜਾਨਉ ਭਜਨੁ ਰਾਮੁ ਕੋ ਸਹੀ ॥੧॥ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥ ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ ॥੨॥੨॥

ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗ ੬੩੧ 'ਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਦਿਖਾ ਕੇ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੱਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਪੁਨੀਤ ਹੋਣ ਦੇ ਲਈ ਉਮਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਰਹੀ ॥
ਨਾ ਹਰਿ ਭਜੇ ਨ ਤੀਰਥ ਸੇਵੇ ਚੋਟੀ ਕਾਲਿ ਗਹੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਤਮ ਬਕਤੇ ਹੋ ਕਰਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿਚ ਖੱਚਿਤ ਹੋ ਕਰਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਟਿਕੀ ਰਹੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸਦਾ ਹੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਗਧ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਤਾਂ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਜੇ=ਭਜਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੀਰਥ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵੇ=ਸੇਵਨਾ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ-ਯਾਤਰਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਤੇ ਕਾਲ ਨੇ ਆ ਕੇ ਚੋਟੀ=ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜਨਾ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਯਥਾ— **ਜਤਨ ਬਹੁਤ ਸੁਖ ਕੇ ਕੀਏ ਦੁਖ ਕੋ ਕੀਓ ਨ ਕੋਇ ॥** [ਸਲੋਕ ਮਃ ੯, ਅੰਗ ੧੪੨੮]

ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਰੀਰਕ ਸੁਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਦੌੜਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜੋ ਮੌਤ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਦੁੱਖ ਸੀ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਜਤਨ=ਉਦਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਹੋਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਫਾਹੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਛੇਰਾ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਸਤੇ ਜਾਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਵੱਡੀ ਮੱਛੀ ਜਾਲ ਨੂੰ ਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਗਲਾ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਫੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਗਲੇ ਉਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਬਾਜ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਫਰੀਦਾ ਦਰੀਆਵੈ ਕੰਨ੍ਹੈ ਬਗੁਲਾ ਬੈਠਾ ਕੇਲ ਕਰੇ ॥**
ਕੇਲ ਕਰੇਦੇ ਹੰਝ ਨੋ ਅਚਿੰਤੇ ਬਾਜ ਪਏ ॥
ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੇਲਾਂ ਵਿਸਰੀਆਂ ॥ [ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਅੰਗ ੧੩੮੩]

ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਧਨ ਇਸਤਰੀ ਐਸ੍ਵਰਜ। ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਮਨਮੁਖ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ਰੰਗੁ ਕਸੁੰਭਾ ਦੇਖਿ ਨ ਭੁਲੁ ॥**
ਇਸ ਕਾ ਰੰਗੁ ਦਿਨ ਥੋੜਿਆ ਛੋਛਾ ਇਸ ਦਾ ਮੁਲੁ ॥ [ਵਾਰ ਸਿਰੀਰਾਗ ਮਃ ੩, ਅੰਗ ੮੫]

ਜੀਵ ਇਸ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਜਾਲ ਵਿਚ ਪੈ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੌੜਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਉਹ ਮਾਇਆ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ, ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਬਾਬਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ ॥** [ਆਸਾ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੪੧੭]

ਸੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਵਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਝੂਠ ਫਰੇਬ ਵਿਕਾਰਾਂ, ਦੁਨੀਆਵੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਨਰ ਚਾਹਤ ਕਛੁ ਅਉਰ ਅਉਰੈ ਕੀ ਅਉਰੈ ਭਈ ॥**
ਚਿਤਵਤ ਰਹਿਓ ਠਗਉਰ ਨਾਨਕ ਫਾਸੀ ਗਲਿ ਪਰੀ ॥ [ਸਲੋਕ ਮਃ ੯, ਅੰਗ ੧੪੨੮]

ਇਸ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੁਗਾਂ ਜੁਗੰਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜੀਵ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਾ ਬੱਧਾ, ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਹ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਦਵੈਸ਼ ਤੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪੈ ਕਰਕੇ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਹੰਗਤਾ, ਮਮਤਾ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਗਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਮੋਲਕ ਅਵਸਰ ਨੂੰ ਅਜਾਈਂ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ :

ਯਥਾ— **ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਮੇਰੁ ਸਰੀਰ ਕਾ ਬਾਸਨਾ ਬਧਾ ਆਵੈ ਜਾਵੈ।**
ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਫੇਰਿ ਵਟਾਈਐ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਮਰਮੁ ਕਉ ਪਾਵੈ।
ਸਤਿਜੁਗਿ ਦੂਜਾ ਭਰਮੁ ਕਰਿ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚਿ ਜੋਨੀ ਫਿਰਿ ਆਵੈ।
ਤ੍ਰੇਤੇ ਕਰਮਾਂ ਬਾਂਧਤੇ ਦੁਆਪਰਿ ਫਿਰਿ ਅਵਤਾਰ ਕਰਾਵੈ।
ਦੁਆਪਰਿ ਮਮਤਾ ਅਹੰ ਕਰਿ ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਗਰਬਿ ਗਲਾਵੈ।
ਫਿਰਿ ਕਲਿਜੁਗ ਅੰਦਰਿ ਦੇਹਿ ਧਰਿ ਕਰਮਾਂ ਅੰਦਰਿ ਫੇਰਿ ਫਸਾਵੈ।
ਅਉਸਰੁ ਚੁਕਾ ਹਥ ਨ ਆਵੈ। [ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧ ਪਉੜੀ ੧੫]

ਇਹ ਸਮਾਂ ਹੱਥੋਂ ਗੁਆਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਗਰ ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ ਇਸ ਪਛਤਾਵੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਦੁਖ। ਇਸ ਦੁਖ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ— **ਜਿਨਿ ਰੰਗਿ ਕੰਤੁ ਨ ਗਾਵਿਆ ਸਾ ਪਛੋ ਰੇ ਤਾਣੀ ॥**
ਹਾਥ ਪਛੋੜੇ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ ਜਬ ਰੈਣਿ ਬਿਹਾਣੀ ॥੨॥
ਪਛੋਤਾਵਾ ਨਾ ਮਿਲੈ ਜਬ ਚੂਕੈਗੀ ਸਾਰੀ ॥
ਤਾ ਫਿਰਿ ਪਿਆਰਾ ਰਾਵੀਐ ਜਬ ਆਵੈਗੀ ਵਾਰੀ ॥੩॥ [ਤਿਲੰਗ ਮਃ ੧, ਅੰਗ ੭੨੫]

ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂ, ਅਨੰਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਚੌਧਰਤਾ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਤਦੋਂ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਕੜ ਕੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਪਟਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਜਨ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਸੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਯਥਾ— **ਜਉ ਜਮੁ ਆਇ ਕੇਸ ਗਹਿ ਪਟਕੈ ਤਾ ਦਿਨ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਹਿਗਾ॥**
ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ ਤਉ ਮੁਖਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿਗਾ॥
[ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੦੬]

ਦਾਰਾ ਮੀਤ ਪੂਤ ਰਥ ਸੰਪਤਿ ਧਨ ਪੂਰਨ ਸਭ ਮਹੀ॥

ਦਾਰਾ=ਇਸਤਰੀ ਮੀਤ=ਮਿੱਤਰ, ਪੂਤ=ਪੁੱਤਰ, ਰਥ=ਸਵਾਰੀ, ਸੰਪਤਿ=ਸੰਪਦਾ, ਪੂਰਨ=ਸਾਰਾ, ਧਨ=ਪੈਸਾ, ਮਹੀ=ਧਰਤੀ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਇਹ ਮਾਇਕੀ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਅਗਰ ਜੇ ਕੋਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਨਾਮ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਵਰ ਸਗਲ ਮਿਥਿਆ ਏ ਜਾਨਉ ਭਜਨੁ ਰਾਮੁ ਕੋ ਸਹੀ॥੧॥

ਅਵਰ=ਹੋਰ ਭਾਵ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਗਲ=ਸਾਰੇ [ਜੋ ਉਪਰ ਦੱਸੇ ਹਨ] ਮਿਥਿਆ=ਝੂਠੇ ਏ=ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਉ= ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ ਰਾਮੁ=ਰਮੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨੁ=ਜਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਹੀ=ਸੱਤ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗਿਣਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਤਨੇ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧੀ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤਰੀ, ਪੁੱਤਰਾਂ ਉੱਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਭਰਮ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਸੁਖ ਵਿਚ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਖ ਸੁਆਰਥ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤੱਕ ਉਹ ਤੇਰੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਆਰਥ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸਭ ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ:

ਯਥਾ— **ਜੋ ਸੰਸਾਰੈ ਕੇ ਕੁਟੰਬ ਮਿਤ੍ਰ ਭਾਈ ਦੀਸਹਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੇ ਸਭਿ ਅਪਨੈ ਸੁਆਇ ਮਿਲਾਸਾ॥**
ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਉਨ੍ ਕਾ ਸੁਆਉ ਹੋਇ ਨ ਆਵੈ ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਨੇੜੈ ਕੋ ਨ ਢੁਕਾਸਾ॥
[ਗੋਂਡ ਮਃ ੪, ਅੰਗ ੮੬੦]

ਇਸ ਪਰਥਾਇ ਇਕ ਸਾਖੀ ਵੀ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ:

ਇਕ ਸਾਧੂ ਕੋਲ ਇਕ ਬੱਚਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਕਿ **ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹਿ॥** ਪਰ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਭੈਣ ਭਰਾ ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹਨ। ਸਾਧੂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਘਰ ਜਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਘਰ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗੇ ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਧੂ ਆ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਦਵਾਈ ਦੀ ਪੁੜੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧੀ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਬੱਚਾ ਜਿਉਂਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਕੋਈ ਭੀ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਹੋ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਰਿਆ ਨਾਲ ਕੌਣ ਮਰਦਾ ਹੈ? ਜੋ ਹੋ ਗਿਆ ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਾਧੂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਖੋ ਤਾਂ ਪੁੜੀ ਮੈਂ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਪੁੜੀ ਖਾਧੀ ਤੇ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਬੱਚਾ ਦੱਸੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸਬੰਧੀ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਬੱਚਾ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਡੇਰੇ ਛੱਡ ਆਵਾਂ। ਜਦੋਂ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੱਸ! ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਹੈ? ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਤਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ:

ਯਥਾ— **ਨਿਜ ਕਰਿ ਦੇਖਿਓ ਜਗਤੁ ਮੈ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹਿ॥**
ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਹੈ ਤਿਹ ਰਾਖੋ ਮਨ ਮਾਹਿ॥ [ਸਲੋਕ ਮਃ ੯, ਅੰਗ ੧੪੨੯]

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ਸੋ ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਸਾਥੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਨਾਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥

ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਧੀਨ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚਉਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ=ਭਰਮਦੇ-ਭਰਮਦੇ ਬਹੁਤ ਜੁਗ=ਕਈ ਜੁਗ ਲੰਘ ਗਏ ਤੇ ਫਿਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਜੀਵ ਹਾਰਿਓ=ਥੱਕ ਗਿਆ।

ਯਥਾ— **ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥**
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥੧॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ ॥ ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ ॥੨॥
[ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੭੬]

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀੜੇ, ਪਤੰਗੇ, ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਤ੍ਰਿਗਧ ਜੋਨਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੀਆ ਚਉਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਮਾਨਸ ਦੇਹ=ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਲਹੀ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ ॥੨॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— **੧. ਇਹੀ ਤੇਰਾ ਅਉਸਰੁ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਾਰ ॥ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਤੂ ਦੇਖੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥**
[ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੫੯]

੨. ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
[ਆਸਾ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੨]

੩. ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥
[ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੭੬]

ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੀ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ: ਕਿ ਹੇ ਜੀਵ ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਪੈ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਤ=ਯਾਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਯਥਾ— **੧. ਭਲੋ ਸਮੋ ਸਿਮਰਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥ ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਭੈ ਪਾਰਿ ਉਤਰੀਆ ॥**
੨. ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਰਾਮੁ ਸਿਮਰਿ ਇਹੈ ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਹੈ ॥ [ਗਉੜੀ ਮਃ ੫, ਅੰਗ ੧੯੦]
੩. ਮਾਇਆ ਕੋ ਸੰਗੁ ਤਿਆਗੁ ਪ੍ਰਭ ਜੂ ਕੀ ਸਰਨਿ ਲਾਗੁ ॥
ਜਗਤ ਸੁਖ ਮਾਨੁ ਮਿਥਿਆ ਝੂਠੋ ਸਭ ਸਾਜੁ ਹੈ ॥ [ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਮਃ ੯, ਅੰਗ ੧੩੫੨]

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com